

Notitie

Aan: Ecologische Autoriteit en Jody Ettema (Provincie Noord-Brabant)
Van: Vink, R.J. (Rona)
Nummer: 1
Datum: 05-03-2024
Verzendlijst:
Betreft: Vragen Ecologisch Autoriteit m.b.t. Natuur Doel Analyse Brabantse Wal
Bijlage(n): <Bijlage(n)>

Inleiding

De ecologische autoriteit (EA) heeft vrijdag 01-03-2024 een veldbezoek gebracht aan de Brabantse Wal, als startpunt voor het op te stellen advies met betrekking tot de Natuurdoelanalyse (NDA) voor de Brabantse Wal. Voorafgaande aan het veldbezoek is de NDA besproken, aanvullende vragen gesteld en ingegaan op diverse aspecten ten behoeve van een gedegen advisering vanuit de Ecologische Autoriteit met betrekking tot de opgestelde Natuurdoelanalyse Brabantse Wal.

In dit memo gaat Evides Waterbedrijf in op vragen zoals gesteld door de EA en gevraagde beschikbare aanvullende informatie.

Beschikbare aanvullende informatie:

- [Van Baar, M., W. Beekman, R. Caljé & M. Jalink, 2016. De Grote Meer, systeemanalyse en evaluatie. Artesia, KWE. Pvs 16 september 2016.](#)
- [Caljé, R., 2016. Relatie Diep – Ondiep: De Grote Meer en omgeving. Artesia. Projectnummer: 15.37.13, vs 1-7-2016.](#)
- [2018 Evaluatie Watertransportleiding Kortenhoeff → Kleine Meer](#)
- [2021 Watervoerendheid Kleine Meer in relatie tot grondwaterwinning](#)
- [2022 De rol van de onverzadigde zone tussen grondwater en schijnspiegel in de Oostlob van De Grote Meer en op de Steertse heide \(definitief\)](#)
- [2023 Diepe stijghoogte nader verklaard](#)
- [2023 Evaluatie monitoring Grote Meer 2022](#)
- [2023 Het venpeil van De Grote en het Kleine Meer op de Brabantse Wal in relatie tot netto neerslag](#)
- KWR en Royal Haskoning, 2017. Passende beoordeling wateronttrekking Brabantse Wal. Projectnummer: BF5421, vs 0.1, 21 december 2017.
- Stuurman, R. en P. de Louw, 2002. Ecohydrologisch systeemanalyse van de Grote Meer bij Ossendrecht
- Het Beheerplan Waterwingebieden Brabantse Wal kunnen ze downloaden via onze publiekswebsite <https://storymaps.arcgis.com/stories/e4a947d46576461ca65bae4dd447d2df> of via de directe downloadlink <https://drive.google.com/file/d/1c-D7hQVwos4bJHGNclweEM OEbPYx wV/view?usp=sharing>
- Bult, Hidde, Vogelwerkgroep Bergen op Zoom, 2024. Broedvogels in waterwingebieden van Evides en in bossen op de Brabantse Wal.
- Janse, J.W.E., Ecoresult, 2023. Broedvogelonderzoek Brabantse Wal 2023. Inventarisatie van broedvogels in de waterwingebieden van Evides.

Algemeen

Evides werkt met de gebiedspartners samen om de natuurdoelen op de Brabantse Wal te realiseren. De focus ligt daarbij op de Grote Meer en omgeving, alwaar de natte natuurdoelen zich bevinden. Deze samenwerking vindt sinds 2009 doorlopend plaats binnen het "Convenant Brabantse Wal". De exacte fysische relaties tussen de grondwaterwinning en de natte natuurdoelen waren ten tijde van het afsluiten van het convenant niet zeker. Evides kon het effect van haar winningen op de natte natuur niet kwantificeren, maar anderzijds was er onvoldoende bewijs dat reductie van de drinkwaterwinning een effectieve bijdrage levert aan de habitatdoelstellingen vanuit Natura2000. Gezamenlijk is binnen het convenant constructief samengewerkt om in ieder geval te voldoen aan de "sense of urgency" opgave voor De Grote Meer. In dat kader is een reductie van de grondwateronttrekkingen afgesproken en heeft Evides zich ingezet om met watertransportleidingen zowel kwantitatief, maar zeker ook kwalitatief de vensystemen van De Grote en het Kleine Meer te voeden met systeem-eigen-water. In dezelfde periode (omstreeks 2010) is ook de grondwateronttrekking van Essen (België) gereduceerd. Daarmee is de totale grondwateronttrekking van deze winningen (Ossendrecht, Huijbergen en Essen) thans nagenoeg gehalveerd tot een onttrekkingsniveau dat ongeveer gelijk is aan die van het einde van de jaren '60 van de 20^e eeuw. Aanvullend op de water kwantitatieve maatregelen heeft Evides de afgelopen decennia tevens bijdragen geleverd aan diverse maatregelen, waaronder grondaankoop Jagersrust, diverse waterconserveringsprojecten en het voeren van een natuurbeheer gericht op het vergroten van de biodiversiteit binnen haar wingebeden.

Ondertussen verricht Evides onderzoek om ondanks de bijzondere (dikke onverzadigde zone) en heterogene opbouw van de bodem inzicht te krijgen in de mate van causaliteit tussen haar winningen, via de diepe stijghoogten, op het ondiepe grondwatersysteem. In het kader hiervan is/wordt door Evides verder aanvullend onderzoek gedaan. Evides brengt daarom de volgende onderzoeken onder de aandacht van de Ecologische Autoriteit. Het zijn onderzoeken waarmee Evides op zoek is naar de feitelijke causaliteit tussen het effect van onze winningen op de ecologische standplaatscondities van de vennen waaronder het Kleine Meer en De Grote Meer.

- [2023 Het venpeil van De Grote en het Kleine Meer op de Brabantse Wal in relatie tot netto neerslag](#)
- [2018 Evaluatie Watertransportleiding Kortenhoeff → Kleine Meer](#)
- [2021 Watervoerendheid Kleine Meer in relatie tot grondwaterwinning](#)
- [2022 De rol van de onverzadigde zone tussen grondwater en schijnspegel in de Oostlob van De Grote Meer en op de Steertse heide \(definitief\)](#)
- [2023 Diepe stijghoogte nader verklaard](#)

Naast de voorgenoemde onderzoeken heeft Evides in 2023, in de omgeving van Steertse Heide en het Kleine Meer, aanvullende grondwatermeetpunten ingericht en metingen uitgevoerd waaronder grondboringen, sondering, doorlatenheidsproeven en geofysische metingen. Deze gegevens zijn ook ter beschikking gesteld aan het ecohydrologische onderzoek dat thans door de Provincie Noord-Brabant en ANB wordt uitgevoerd.

We verwachten dat de EA ook de recent beschikbare stand van kennis over het hydrologische systeem meeneemt in haar advies. Dat vinden wij belangrijk omdat tot op heden de causaliteit tussen onze winningen en de ecohydrologische standplaatsfactoren (waaronder venpeilen) onvoldoende is gebleken. Tot nu toe vindt de door een aantal stakeholders veronderstelde relatie tussen de grondwateronttrekkingen en verdroging zijn oorsprong in de jaren '60 - '70. Na de natte jaren '60 vielen de vennen in de droge jaren '70 droog, terwijl gelijktijdig de winningen toe namen. Deze veronderstelde correlatie lijkt evident¹, maar alleen een correlatie levert onzes inziens onvoldoende zekerheid om bestuurlijke beslissingen voor de toekomst van het watersysteem verantwoord te kunnen maken.

¹ Het droogvallen van De Grote Meer geenszins een verschijnsel dat zich pas vanaf de droge jaren '70 voordoet: uit oude foto's blijkt dat het drooggevallen Grote Meer in 1935 bijvoorbeeld gebruikt werd als zweefvliegveld en ook in van der Voo 1976 vermeldt in de jaren voor 1960.

Ondanks dat de causaliteit nog onderwerp van onderzoek is, spant Evides zich samen met de terreineigenaren en gebiedspartners in om de biodiversiteit te behouden en te verbeteren. Evides ziet natuur als haar natuurlijke partner, en is dus ook voorstander van een gedegen duurzame inpassing van de drinkwatervoorziening, waar we ons ook al jarenlang voor inspanssen. Natuurgebieden zorgen namelijk ook voor kwalitatief goed grondwater, de beste bron voor betrouwbaar drinkwater. De drinkwatervoorziening is daarvoor net als natuur een belangrijke maatschappelijke factor, mede gezien ook de druk waarmee de drinkwatervoorziening heden ten dage mee te maken heeft.

Beantwoording Vragen over NDA

Antea heeft, zoals verwoord tijdens het veldbezoek van de EA, de NDA vrij zelfstandig opgesteld, zonder dat hier gezamenlijk afstemming over is geweest of diverse passages konden worden gecheckt. Er was ook weinig ruimte om aanvullende input en onderzoeken aan te dragen. Input van de daadwerkelijke beheerders van de natuurterreinen is niet of slechts beperkt opgevraagd en gebruikt voor het opstellen van de NDA. Vandaar ook de lijst aan extra onderzoeken die beschikbaar is.

Beoordelingskader instandhoudingsdoelstellingen en referentie

Wat is er via de terreinbeheerders bekend over hoe het in de loop der jaren gaat met de kwaliteit? In hoeverre is sprake van een negatieve beïnvloeding van de trends in kwaliteit als gevolg van de droge jaren?

Deze vraag is niet specifiek te beantwoorden voor de waterwingebieden van Evides. In provinciale meetnetten zijn onze terreinen vaak een blinde vlek, omdat Evides geen SNL-gelden ontvangt en daardoor buiten de monitoring valt. Evides voert op eigen initiatief monitoring uit, waaruit voorzichtig conclusies over de natuurkwaliteit getrokken kunnen worden.

Broedvogels

In 2023 heeft Evides voor alle terreinen (Vogelrichtlijn) een broedvogelinventarisatie laten uitvoeren. Omdat dit de eerste keer is, kunnen er geen uitspraken worden gedaan over trends. De resultaten van de inventarisatie zijn voorgelegd aan broedvogelexpert Hidde Bult, die de op verzoek van Evides de resultaten in de waterwingebieden heeft vergeleken met andere gebieden op de Brabantse Wal (zie <https://grensparkkalmthoutseheide.com/wp-content/uploads/2024/02/2024-Analyse-resultaten-broedvogeltelling-2023-waterwingebieden-Brabantse-Wal-Bult-Hidde.pdf>). Bult concludeert onder andere het volgende:

- *Uit (...) blijkt dat alleen in de waterwingebieden vennen en plassen liggen. Samen gaat het om ruim 4 ha. Het aantal soorten watervogels (zeven) en hun dichtheden liggen daardoor hoger dan in de overige bossen, waar alleen de Wilde Eend is aangetroffen.*
- *Ten tweede valt op dat er meer open terrein met struikgewas of jong bos aanwezig is in de gebieden van Evides. Dat komt op het conto van ruigtevelden en kruiden- en faunarijke graslanden. Die vegetatietypen ontbreken in de overige boswachterijen. Een karakteristieke struweelsoort als de Grasmus is alleen in de terreinen van Evides gevonden, net als de Spotvogel, een rode lijstsoort die jong loofbos, liefst op vochtige bodem, opzoekt. Dit is ook het habitat waar de Ransuil, graag komt jagen. Het waterwingebied Halsteren is één van de weinige terreinen op de Brabantse wal waar deze Rode lijst-soort nog voorkomt. (...)*
- *Ook soorten van droge heide en bosranden zijn goed vertegenwoordigd in de Evides gebieden. Zowel bij Huijbergen als Ossendrecht zijn recent flinke dennenpercelen verwijderd. Daar vestigden zich meerdere Boomleeuweriken, Boompiepers en Nachtzwaluwen. Op die open stukken zoeken Zwarte en Groene Specht ook graag voedsel. (...)*
- *In de categorie soorten van oud bos is er zowel in Waterwingebied Ossendrecht als in het Moretusbosch een verdubbeling van het aantal territoria van de Zwarte Specht ten opzichte van het onderzoek in 2017 (Bult, 2018). De Zwarte Specht profiteert wellicht van het vellen van kavels voor spontane verjonging waardoor er ook ruimte komt voor Rode bosmieren. De toegenomen sterfte van loofbomen op de Brabantse Wal is echter ook in het voordeel van spechten. Dat zien we ook in een speciale vogelclan met voorkeur voor bos met veel dood loofhout. De soorten in deze ecologische groep zijn Kleine en Middelste Bonte Specht, Grauwe en Bonte Vliegenvanger en Pimpelmees, allen insecteneters.*

Flora en vegetatie

In 2024 vindt een vlakdekkende kartering plaats van flora en vegetatie in de waterwingebieden. Tot nu toe is er, op ad-hoc-inventarisaties door de plantenwerkgroep van KNNV afdeling Roosendaal, geen regulier terugkerende monitoringsinspanning voor flora en vegetatie. Er liggen twee provinciale looproutes in waterwingebieden van Evides, maar deze liggen niet op relevante locaties en leveren dus geen inzicht in mogelijke trends in de natuurkwaliteit van de terreinen.

Overige soortgroepen

KNNV afdeling Roosendaal voert op verzoek van Evides inventarisaties uit van verschillende soortgroepen, volgens onderstaand schema:

Waterwingebied	Soortgroep	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Halsteren	mossen			x									
	vaatplanten			x					x				
	amfibieën			x		x			x		x		
	zoogdieren			x									
	vogels			x									
	insecten			x					x				
	macrofauna vennen						x	x	x	x	x	x	x
	paddenstoelen			x						x			
Huijbergen	mossen		x			x		x					
	vaatplanten		x			x		x					
	amfibieën		x			x		x		x		x	
	zoogdieren		x					x					
	vogels												
	insecten							x					
	macrofauna vennen					x	x	x	x	x	x	x	
	paddenstoelen		x										x
Ossendrecht	mossen	x	x				x					x	
	vaatplanten	x			x	x	x				x	x	
	amfibieën	x			x	x	x					x	
	zoogdieren	x					x					x	
	vogels	x											
	insecten						x					x	
	macrofauna vennen				x	x	x	x	x	x	x	x	
	loopkevers								x	x	x	x	x
	paddenstoelen										x	x	

Sinds 2013 heeft de KNNV haar bevindingen vastgelegd in 61 rapporten. Deze kunnen op verzoek beschikbaar worden gesteld en zijn deels digitaal opvraagbaar via de website van het Grenspark Kalmthoutse Heide: <https://grensparkkalmthoutseheide.com/rapporten-en-studies/>. Met name de inventarisatie van loopkevers laten interessante trends zien bij de kolonisering van herstelde natte en droge heideterreinen. Het is Evides niet bekend of de rapportages zijn betrokken bij het opstellen van de NDA. De rapporten staan in elk geval niet in de bronnenlijst van de NDA.

Bossamenstelling

Evides heeft de samenstelling van de bossen in de waterwingebieden Huijbergen en Ossendrecht onderzocht in 2011 en 2021. Uit de inventarisaties blijkt dat de omvorming van de voormalige productiebossen naar een meer gevarieerde bossamenstelling duidelijk in gang is gezet: in de boomkruinen is het aantal volwassen loofboomsoorten duidelijk toegenomen en is de soortendiversiteit groter geworden. De soorten die Evides in het verleden heeft aangeplant,

bereiken een volwassen stadium en fungeren als zaadbronnen voor een natuurlijke bosverjonging en -omvorming. Overigens plant Evides nog steeds inheemse (loof)boomsoorten aan.

Water en bodem

Zijn de oorzaken van de verdroging inmiddels goed bekend, of bestaan daar nog kennisleemtes/onderzoeksopgaven?

Het is op de Brabantse Wal niet eenvoudig om verdroging en meteorologische droogte van elkaar te onderscheiden. Lange perioden met weinig tot geen neerslag zorgen voor uiterst droge omstandigheden op de hoog gelegen Brabantse Wal. Lange natte perioden met dagen met intensieve neerslag leveren daarentegen juist zeer natte omstandigheden doordat het water stagneert op de alom in de ondergrond aanwezige leemlagen. Om deze natte omstandigheden het hoofd te bieden heeft de mens watergangen gegraven om het water af te leiden naar de aanwezige natuurlijke laagten zoals De Groote Meer en het Kleine Meer of af te laten stromen van de Wal (bijvoorbeeld via de Heilooop en Calven).

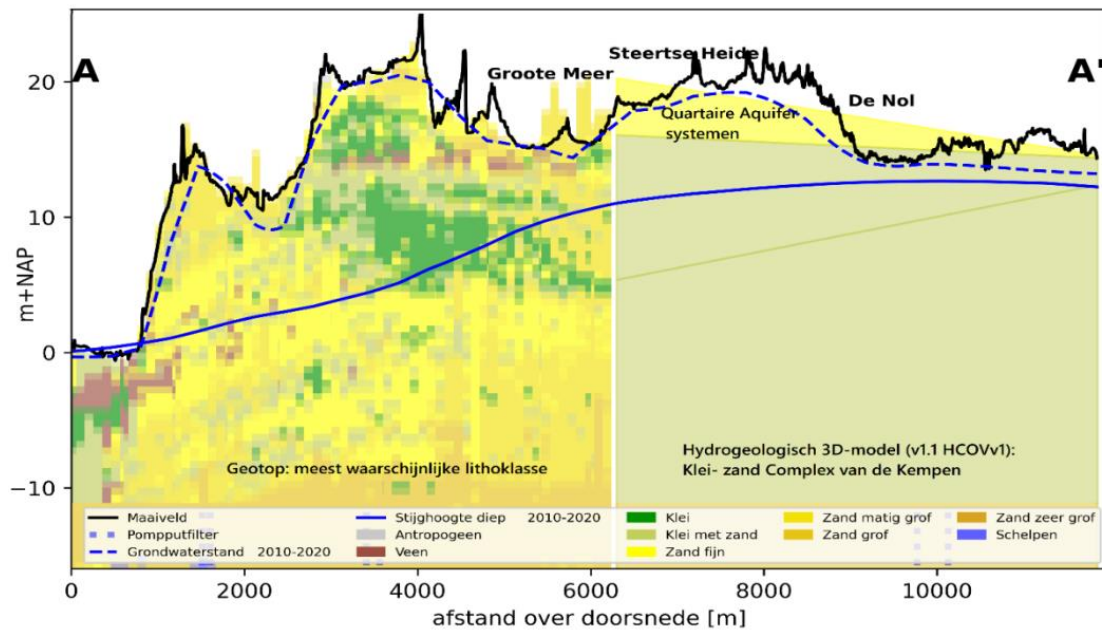
Periodieke droogte is daarmee een systeemeigenschap dat wordt gedomineerd door de meteorologie. Ook het venpeil van De Groote Meer (maar ook de andere vennen) reageert primair op de dynamiek vanuit deze meteorologie. De vennen raken vol vanuit de neerslag die direct op het ven valt aangevuld met oppervlaktewatertoestroming vanuit de omgeving. Het peil daalt vervolgens door verdamping en infiltratie/wegzijging naar de ondergrond.

De perioden met droogval in de jaren '70 (veel droge jaren) volgden op de jaren '60 (veel natte jaren, zowel zomers als winters) terwijl de grondwateronttrekking eveneens toenam. Hiermee is destijds de correlatie gelegd tussen de watervoerendheid van De Groote Meer en de omvang van de grondwateronttrekking. Deze veronderstelde doorwerking zal dan plaats moeten vinden via de diepe stijghoogte. Deze interactie tussen het diepe en ondiepe systeem is onderwerp in diverse onderzoeken en levert tot op heden de volgende conclusies:

- De wegzijging vanuit De Groote Meer is niet meetbaar toegenomen (TNO 2002, KWR/Artesia 2016)
- De potentiële beïnvloedingsmogelijkheden die er zijn ten aanzien van de diepe stijghoogte, hebben een marginaal effect op de waterhuishouding van het freatische systeem. Ingrepen, gericht op het vergroten van de netto neerslag, dus gericht op het beperken van de verdamping zijn in potentie veel effectiever. Ook ingrepen gericht op het vergroten van de ondiepe bodemweerstand lijken zinvol te kunnen zijn (Beekman 2022).

De recente veld-onderzoeken (aanvullende boringen/sonderingen/geofysische metingen) richten zich op de relatie tussen de diepe grondwaterstanden en ondiepe stijghoogten ter plaatse van de Steertse Heide, het belangrijkste voedingsgebied van De Groote Meer. Hier zijn thans alleen nog ruwe data van beschikbaar. Doel van dit onderzoek is om ook hier de mate van causaliteit tussen de diepe stijghoogten en ondiepe grondwaterstanden nader vast te stellen.

Onderstaande figuur illustratief voor het hydrologische systeem op de Brabantse Wal. In de figuur is zichtbaar dat de diepe stijghoogte een verhang heeft vanuit Vlaanderen (De Nol) onder de Brabantse Wal door en in het westen aansluit op het poldersysteem aan de voet van de Wal. In de doorsnede is de Brabantse Wal duidelijk zichtbaar met het verhoogde maaiveld ten opzichte van het Scheldedal (links) en de Belgische Kempen (rechts). De Groote Meer en omgeving vormen een lokale depressie op de Brabantse Wal. De grondwaterstanden bevinden zich op deze Wal relatief ondiep ten opzichte van maaiveld doordat deze liggen op de aanwezige klei-/leemlagen in de ondergrond. Tussen het ondiepe grondwater en de diepe stijghoogten is een onverzadigde zone aanwezig.

Mogelijke kennisleemten zijn nog:

- Nader onderzoek naar klimaatverandering, meteorologie en de invloed hiervan op het watersysteem en biodiversiteit van de Brabantse Wal?
- De omvang van de onttrekkingen op de Brabantse Wal (naast drinkwateronttrekkingen) – o.a. berekening en andere kleine onttrekkingen
- De hydrologische effecten van uitgevoerde en nog uit te voeren lokale maatregelen (plaggen, vennen opschonen)
- Nader onderzoek naar historische en voorgenomen wijzigingen in het (oppervlakte)watersysteem – denk hierbij aan beter in beeld brengen van onderbemalingen, drainerende werking van watergangen, verontdiepen van watergangen om effecten goed in beeld te brengen

Vragen van de EA aan betrokken partijen:

Wordt er bij de hydrologische maatregelen ook rekening gehouden met de mogelijke invloed op de kwel in gebieden aan de voet van de wal (Noordpolder van Ossendrecht)?

De voet van de wal valt buiten het N2000 gebied en daarmee ook buiten deze NDA Brabantse Wal. De maatregelen gericht op vasthouden van water op de Brabantse Wal en voorkomen van oppervlakte-afstroming (vanaf de Brabantse Wal) vergroten in potentie de grondwatercomponenten aan de voet van de Wal. Daarnaast zijn op dit moment de maatregelen qua hydrologische ingrepen op de Brabantse Wal qua water en bodem sturend (water vasthouden) nog niet concreet uitgewerkt.

Zijn de risico's van verontreiniging met PFAS, zware metalen en mogelijk ook pesticiden voldoende in beeld, of is hiervoor aanvullend onderzoek nodig?

Zie ook - <https://www.h2owaternetwerk.nl/vakartikelen/ook-pfas-een-opkomende-bedreiging-voor-de-grondwaterkwaliteit>

Er is op dit moment wel enig zicht op de problematiek en de omvang ervan. De opgave voor waterkwaliteit is wel degelijk omvangrijk zo ook op de Brabantse Wal (zie ook de watersysteem analyses KRW en de gebiedsdossiers voor de waterwinning). Daarnaast zijn ook 2 afvalwaterzuiveringen aanwezig, welke lozen op waterlopen op de wal.

Wat wordt bedoeld met "principeberekeningen" op pagina 148? Idem principemodel.

Verwijzing "principe berekeningen" is onduidelijk, maar waarschijnlijk worden de berekeningen uit 2016 bedoeld. Inmiddels zijn meer principe berekeningen beschikbaar in: [De rol van de onverzadigde zone tussen grondwater en schijnspiegel in de Oostlob van De Grote Meer en op de Steertse heide \(definitief\).pdf](#). Juist principe berekeningen geven inzicht in hydrologische sleutelprocessen op de Brabantse Wal. Het geheel is met de huidige stand der techniek en in combinatie met de grote heterogeniteit van de ondergrond nog te complex voor een integrale tijdsafhankelijke 3D benadering inclusief onverzadigde zone.

In 3.6 staat: De waterlopen zijn overwegend drainerend en verlagen dus de grondwaterstand. In het eerder opgenomen isohypsenpatroon (figuur 3-12) is dit zichtbaar door de lagere grondwaterstanden ter plaatse van waterlopen. Daarnaast zijn er onderbemalingen die de ontwatering versterken. Deze onderbemalingen dragen lokaal bij aan de verdrogingsproblemen. Zijn er concrete maatregelen genomen of in voorbereiding om dit probleem aan te pakken? [Vraag voor Waterschap BD](#)

Is bekend hoe de grondwateronttrekkingen in Vlaanderen (Fig. 3.20) het N2000 gebied beïnvloeden?

[Zie: 2023 Diepe stijghoogte nader verklaard](#)

Hoofdstuk 3: bij de HT Vochtige heide tegen Kalmhoutse heide zijn 2 peilbuizen met > 2 meter verschil tussen GHG en GLG. Is dergelijke dynamiek niet de oorzaak dat dit HT afneemt? Bij figuur 3.16 zijn alleen de leggerwatergangen zichtbaar. Zijn de greppels, sloten die dicht bij de verdrogende habitats liggen ook in beeld? Is dat nog een knelpunt? [Ik kan in H3 geen passage vinden over peilbuis en dynamiek > 2 meter. Vraag is onduidelijk en kan er verder niets zinnigs over zeggen.](#)

Hoofdstuk 3, pagina 33 Frank (2020) zegt hier dat voor de vernatting van de vennen, twee waterleidingen zijn aangelegd en eentje weer open is gemaakt. Dit lijkt strijdig met vernattingsopgave, kan dit worden toegelicht?

[Het betreft een vraag over de het open maken van een watergang die eerst dicht was gezet -> navraag Waterschap](#)

Hoofdstuk 3: zijn er gegevens beschikbaar van de waterkwaliteit in de vennen? Er wordt melding gemaakt van toestroom van verrijkt landbouwwater naar Grote meer, Kleine meer en de Leemputten. Wat is het effect?

[Het waterschap is waterbeheerder in dit gebied en verzorgt de monitoring van de waterkwaliteit monitoren.](#)

Herstelmaatregelen

Maatregel 2 in hoofdstuk 7 is: Maatregelen nemen die oppervlakte- en grondwaterpeilen regionaal en op systeemniveau in het algemeen verhogen en herstellen zoals vermindering van onttrekkingen en maatregelen om het gebied heen. Is er enig zicht op de daadwerkelijke realisatie hiervan?

[Deze vraag van de EA geeft de indruk dat de kans bestaat dat met zekere vooringenomenheid veel opbrengst wordt verwacht van de hydrologische maatregel "reductie grondwateronttrekkingen". Uit de in deze notitie genoemde recente onderzoeken blijkt dat vermindering van grondwateronttrekkingen op de Brabantse Wal geen bewezen positief effect heeft de venpeilen en het freatische systeem. Het is wenselijk dat de EA de beschikbare systeemkennis tot zich neemt om tot een overwogen, op feiten gebaseerd advies te komen.](#)

In hoofdstuk 3 staat dat NM het naaldbos niet wil omvormen naar loofbos. Klopt dat en is helder waarom? [Dat lijkt mij een vraag voor NM.](#)

Op pagina 63 staat dat NM Vochtige heide kan ontwikkelen maar dat de pachtafpraak met Evidens dat verhindert. Kan dit toch worden opgelost?

Dat staat er niet. Op pagina 63 staat: "Pachtafspraken uit het verleden maken het onmogelijk om het huidige ongewenste gebruik als paardenwei te beëindigen". Dit betreft geen pachtafspraken tussen Evides en Natuurmonumenten, maar tussen Natuurmonumenten en de paardenhouder. Deze vraag moet dus ook aan NM gesteld worden (spoiler: NM is inderdaad bezig om dit probleem op te lossen en wordt daarin volledig gesteund door Evides. Met het ook op herstel van het Moseven en de natte heide daar omheen stelt de Bosgroep momenteel in opdracht van Evides een Landschap Ecologische Systemanalyse (LESA) op).

Leemten in kennis

Bij de leemten in kennis ontbreekt nu een helder inzicht in het ontwaterend effect van de waterlopen en landbouw op het gebied. Is dat goed in beeld?

Zie ook hierboven (onder figuur). Het ontwaterende effect van waterlopen is niet volledig in beeld, vooral debietmetingen ontbreken, bijvoorbeeld aan de Heilooop en het Calven.

Vanuit Vlaanderen ANB worden voor de Steertse Heide eveneens een natuur2000 doelstellingen nagestreeft. De mogelijke natuurdoelen die men hier nastreeft waaronder mogelijk ook een gewenste vernatting en de aanleg van een tweede fosfaatfilter op de Steertse Heide kan invloed hebben op de waterkwaliteit en waterkwaliteit naar De Groote Meer. Vernatting en buffering levert waarschijnlijk een afname van de afvoer vanuit de Steertse Heide naar De Groote Meer. Dit vormt een risico voor de toekomstige watervoerendheid van De Groote Meer. Grensoverschrijdende afstemming over de hydrologische impact van inrichtingsmaatregelen is ons inziens noodzakelijk.